

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชแบบมีสัญญาผูกพัน 2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน 3) ปัจจัยหรือเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานผลิตเมล็ดพันธุ์พืชแบบมีสัญญาผูกพัน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พนักงานส่งเสริมและผู้บริหารของบริษัทเมล็ดพันธุ์จำนวน 20 คน จาก 10 บริษัทที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา และสัมภาษณ์กลุ่มของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เป็นคู่สัญญาของบริษัทดังกล่าวจำนวน 9 กลุ่ม ใน 8 แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่สำคัญ มีเกษตรกรร่วมให้ข้อมูลทั้งสิ้น 54 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน 2550

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์เป็นแบบรวมศูนย์ กล่าวคือบริษัทเมล็ดพันธุ์เป็นศูนย์กลางในการควบคุมการผลิต ลักษณะของสัญญามีลักษณะเป็นสัญญาที่ครอบคลุมกว้างขวางตกลงให้เกษตรกรเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับบริษัทเมล็ดพันธุ์มีใช้สัญญาจะซื้อจะขายผลผลิตตามธรรมดาทั่วไป เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามพันธะสัญญาที่ให้ไว้กับบริษัทเมล็ดพันธุ์ ในส่วนของบริษัทเมล็ดพันธุ์นั้นก็ไม่พบว่าบริษัทใดละเมิดสัญญาที่ทำไว้กับเกษตรกร ในด้านการดำเนินงานส่งเสริมการผลิตมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้ 1) กำหนดพื้นที่เป้าหมาย 2) สร้างความสนใจแก่เกษตรกร 3) ตกลงทำสัญญา 4) ฝึกอบรมเกษตรกร 5) จัดหาปัจจัยการผลิตสนับสนุน 6) ตรวจเยี่ยมเกษตรกรและให้คำแนะนำ 7) ติดตามตรวจสอบกระบวนการผลิต และ 8) รับซื้อเมล็ดพันธุ์คืน วิธีการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ใช้มากที่สุดได้แก่การเยี่ยมเกษตรกรที่แปลงปลูกพืชและการประชุมเกษตรกร ในการสร้างเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์รายใหม่ขึ้นมา บริษัทจะต้องลงทุนฝึกฝนเกษตรกรเพาะปลูกเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์มาก่อน 2-3 ฤดูปลูก

เกษตรกรเห็นว่าระบบการผลิตแบบมีสัญญาผูกพันจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การให้สินเชื่อทั้งที่เป็นเงินสดและปัจจัยการผลิต เกษตรกรเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์แบบมีสัญญาผูกพันเนื่องจากต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำนา และการผลิตเมล็ดพันธุ์เป็นกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจดีกว่ากิจกรรมอื่นในท้องถิ่น ส่วนผลกระทบต่อชุมชนและครอบครัว เกษตรกรเห็นว่า ทั้งชุมชนและครอบครัวได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเข้าร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์แบบมีสัญญาผูกพันกับบริษัท โดยทำให้ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ดีขึ้น

ปัญหาและข้อจำกัดในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชแบบมีสัญญาผูกพันได้แก่ การขาดแคลนแรงงาน ทั้งแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นเนื่องจากมีอุปสงค์ของแรงงานสูงในแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ในส่วนของบริษัทเมล็ดพันธุ์ มีปัญหาในการหาเกษตรกรรายใหม่ได้ยากขึ้นเนื่องจากเกษตรกรบางส่วนหันไปประกอบอาชีพอื่นและมีบริษัทเมล็ดพันธุ์เข้ามาดำเนินกิจการจำนวนมากยิ่งขึ้น ต้นทุนการผลิตของบริษัทสูงขึ้น และมีแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เป็น

คู่แข่งกันเกิดขึ้นในต่างประเทศซึ่งเป็นแหล่งการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ ทำให้บริษัทเมล็ดพันธุ์ต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชแบบมีสัญญาผูกพันได้แก่ 1) ความจำกัดในด้านแรงงาน 2) การมีระบบการส่งเสริมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีประสิทธิภาพ 3) การมีการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตและสินเชื่อ 4) สัมพันธภาพอันดีระหว่างบริษัทเมล็ดพันธุ์และเกษตรกร 5) มีตลาดเมล็ดพันธุ์อยู่ในต่างประเทศที่ไกลออกไปจากแหล่งปลูก 6) ความเป็นที่เชื่อถือได้ของบริษัทเมล็ดพันธุ์ และ 7) ความสามารถในการแข่งขันได้กับแหล่งผลิตอื่นในต่างประเทศ

ดังนั้น บริษัทเมล็ดพันธุ์ควรให้การสนับสนุนเกษตรกรคู่สัญญาในด้านการจัดหาปัจจัยการผลิตและสินเชื่อเพื่อเป็นค่าจ้างแรงงานต่อไป ควรส่งเสริมให้เกษตรกรศึกษาเนื้อหาสาระสำคัญในสัญญาให้เป็นที่เข้าใจถูกต้องตรงกันทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เป็นสัญญาที่มีความโปร่งใสและเป็นธรรม นอกจากนี้ภาครัฐควรให้การสนับสนุนทางวิชาการโดยการบ่มเพาะบริษัทเมล็ดพันธุ์ขนาดเล็กที่ดำเนินการในลักษณะรับจ้างผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อพัฒนาให้เป็นบริษัทที่มีการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์พืชเป็นของตนเองด้วย

The objectives of this study were: 1) to examine the contract farming process for seed production as promoted by the seed companies, 2) to identify problems and obstacles faced by the farmers and seed companies, and 3) to determine factors affecting effectiveness of contract farming for seed production. Twenty seed company's personnel from ten seed companies were individually interviewed, and 54 contracted farmers of nine seed companies from eight important seed production areas were interviewed in group (focus group) during June to November 2007.

It was found that the contract farming model practiced by the seed companies was obviously the Centralized Model – the model that seed companies were able to centrally control the seed production process practiced by the farmers. The nature of contract made between the two parties was oriented to “production contract” rather than “market specification contract”. The majority of contracted farmers respected the agreements made with seed companies, and the seed companies had no record on breach of contract. The eight steps to be taken by seed company's extension agents to promote seed production in community were 1) determining target areas, 2) creating farmers' awareness, 3) contracting, 4) farmer training, 5) providing input support and credit, 6) farm visit, 7) follow up and quality control, and 8) by back seeds from contracted farmers. The most frequently used extension methods were farm visit and farmer meeting. However, to be a successful seed grower, a farmer had to practice and develop himself after 2-3 growing season experience.

The farmers believed that providing credits was the essential component to be existed in the system, for contract farming on seed production to be successful. The farmers' reasons for participating in seed production scheme were to increase family income, and seed production could be better than other options available in the local. Seed production became important source of income for the contracted farmers, and made their family better off.

The problems faced included: 1) lack of hired labors and insufficient family labors, 2) increasing wages for labor in many seed production areas, 3) it became difficult for seed company to find new seed growers to expand its production capacity since many farmers moved out from agricultural sector to others and more seed companies stepped into the business, 4) seed production cost of the companies became higher, and 5) emerging of new seed production areas in other countries and probably more competitive.

Factors associated with successfulness of the contract farming system for seed production were 1) availability of labors, 2) effective extension system for transferring seed production technology to farmers, 3) input supports and credit, 4) social link between farmers and seed company, 5) seed outlets were distant away from production sites, 6) integrity of seed companies, and 7) comparative competitiveness between seed production in Thailand and in other countries.

It was suggested that seed companies 1) continue rendering supports on input procurement and credit to contracted farmers, 2) encourage and help farmers understand terms of contract to nurture a fair deal with farmers, and 3) government agency should render technical supports to small seed companies that producing seed for others (selling production management skills) in order to be able to develop themselves into companies equipped with research and development arm to produce and sell more profitable “technology”.